

red. O.Suhomlyns'koi'. – U 2–h tomah. – K.: Lybid', 2005. – 234 s.

6. Lisukova E.V. Razvitie soderzhanija vospitatel'noj raboty v doshkol'nyh uchrezhdenijah Sovetskoi Rossii: 40–80-e gody XX veka. – Diss. ... kand. pedagog. nauk po special'nosti 13.00.01. – Murmansk, 2004. – 173 s.

7. Alekseeva M.M., Jashina B.I. Metodika razvitiya rechi i obuchenija rodnomu jazyku doshkol'nikov: Ucheb. posobie dlja stud. vyssh. i sred. ped. ucheb. zavedenij. – 3–e izd., stereotip. – M.: Izdatel'skij centr "Akademija", 2000. – 400 s. Nauchnaja biblioteka dissertacij i avtoreferatov disserCat. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.dissercat.com/content/razvitie-soderzhanija-vospitatelnoi-raboty-v-doshkolnykh-uchrezhdeniyakh-sovetskoi-rossii-40#ixzz2RSuMOWi2>

8. Derzhavnyj arhiv Donec'koi' oblasti (dali – DADO). – F.R.2852, F.R.2794.

9. Istorija pedagogiky Ukrai'ny. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://schoollib.com.ua/psychologiya/1/35.html>

10. DADO. – F.R.2852. – Op.1. – Spr.3.

11. Tam samo. – F.R.2794. – Op.1. – Spr.553.

12. Tam samo. – F.R.2852. – Op.1. – Spr.29.

13. Tam samo. – Spr.43.

14. Tam samo. – Spr.121.

15. Spravochnik po doshkol'nomu vospitaniju: Osnovnye zakonodatel'nye i instruktivnye dokumenty / Pod red. A.I. Shustova; sost.: L.I. Muzhelevskaja i L.V. Russkova. – 4–e izd., ispr. i dop. – M.: Prosveshhenie, 1980. – 543 s.

16. Udalova T.M. Nadannja medychnoi' dopomogy ditjam ta materjam na vyzvolenyh terytorijah Ukrai'ny (1943–1945 rr.). [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/lipd/2008_3_4/udalova.htm

17. DADO. – F.R.2852. – Op.1. – Spr.58.

18. Tam samo. – Spr.26.

19. Tam samo. – Spr.10.

20. Tam samo. – Spr.120.

21. Tam samo. – Spr.4.

22. Tam samo. – Spr.553.

Lavrut O.O., candidate of historical sciences, associate professor of department of preschool and initial education, Donetsk region institute of post diplom's pedagogical education(Ukraine, Donetsk), lavrut.olga@gmail.com

Position of preschool educational establishments in the first post-war decade in the Stalin's region

Author, putting an aim to describe position of preschool educational establishments in the Stalin area, executed the certain row of tasks that consisted in the analysis of historiography and spring base of problem; study of question of realization of educational politics in establishments of preschool formation of the Stalin's region of the first post-war decade; to description of quantitative and quality indexes of development of preschool in region; selection of defects in activity of preschool establishments, factors of influence on them and ways of their decision; lineation of prospects. It activity was caused of a social-demographical and economic factors. States organs were regulated a work of the preschool educations institutions, it full. Quantitative qualitative there contention was characterized on the sourcing base in the article: preparation of the teachers, medicine works, there education level. Preschool was holded high positions in republicans rating, but were some problems.

Keywords: preschool educations institutions, post-war decade, Ministry education of USSR, Stalin's region, department of education.

Lavrut O. A., кандидат исторических наук, доцент кафедры дошкольного и начального образования, Донецкий областной институт последипломного педагогического образования (Украина, Донецк), lavrut.olga@gmail.com

Положение дошкольных образовательных учреждений в первое послевоенное десятилетие в Сталинской области

Автор, поставив цель охарактеризовать положение дошкольных учебных учреждений в Сталинской области, выполнила некоторый ряд заданий, которые заключались в анализе историографической и источниковедческой базы проблемы; изучении вопроса реализации образовательной политики в учреждениях дошкольного образования Сталинской области первого послевоенного десятилетия; характеристики количественных и качественных показателей развития дошкольного образования в области; обозначении недостатков в деятельности дошкольных учреждений, факторы влияния на них и путей их решения; намечены перспективы исследования. Их деятельность обуславливалась социально-демографическими и экономическими факторами. Государственные органы регулировали работу дошкольных учреждений, их наполнение. На основе источниковедческой базы в статье проанализированы их количественный и качественный состав: подготовка воспитателей, медицинских работников, их образовательный уровень. Дошкольное образование в Сталинской области, не смотря на некоторые издержки, занимало высокие позиции в общереспубликанском рейтинге.

Ключевые слова: дошкольные образовательные учреждения, послевоенный период, Наркомат образования УССР, Сталинская область, отделы образования.

* * *

УДК 94(477)“1945/1952”:378

Лук'яненко О. В.

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри культурології, Полтавський національний педуніверситет ім. В. Г. Короленка (Україна, Полтава), lukyaneenko.ov@gmail.com

ПСЕВДОНАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ ТА ВІЙНА З “НАЦІОНАЛІСТИЧНИМИ ВИРОДКАМИ” ОСВІТЯН ПОВОЄННИХ ПЕДІНСТИТУТІВ УРСР

Ілюструється формування фальшивої національної ідентичності в освітніх педінститутах УРСР повоєнного періоду (1945–1952 рр.). Застосування методу контент-аналізу педагогічної преси дозволило простежити нароцування наступу ідеологічної машини на українофільські настрої; відслідкувати співвідношення команд із центру та їхнього виконання на місцях. Відтворено послідовність намітання атмосфери у середовищі освітян у буквоїдстві та дріб'язкових конфліктах. Зроблена оцінка ставлення педагогів до окремих аспектів тогочасного процесу творення підручників з історії України та української літератури. Характерним явищем стає поділ республіки та її жителів на благонадійних та неблагонадійних з позицій лояльності до влади.

Ключові слова: педагогічний інститут, український націоналізм, національна ідентифікація, повсякдення, повосенна Україна.

У 2014 р. Україна стикнулася з новою хвилею національної боротьби. Здавалося, часи “малоросійського комплексу” залишилися у минулому разом із нав'язуваною “другосортністю”. Та вкотре звів голову “імперський змії” російського імперіалізму. Хвиля українофобства привела російські війська на береги українського Криму. Постає проблема “українського націоналізму”. Путінська імперія заговорила старими шаблонними фразами, з якими мали справу українські освітяни сім десятиліть тому.

Тоді у по-сталінськи “турботливо приєднаній” Західній Україні почали наводити новий лад. І “соціалістична чистка” почалася посилено не стільки в економіці, скільки в головах. Найкращими “ідеологічними чистильниками” були, є і залишатимуться освітяни. Тисячі молодих людей “ліпили” новий образ громадянина “покоління країни соціалізму” на замовлення центру і самі часто змінювалися під впливом власної роботи [1]. Влада не барилася із тим, аби у вибухонебезпечному “націоналістичному” Західному краї працювала найкраща зрадянізована освітянська варта. Уже перші повоєнні випуски студентів педінститутів в основному спрямовувалися саме на територію “возз'єднаної” України. Так, 1948 р. із 15 тис 18 випускників педвузів, учительських інститутів, педучилищ та педагогічних класів УРСР до Ізмаїльської та Закарпатської областей відправили 6 тис 235 осіб – 42% [2].

Та й студентів педінститутів було найлегше зорганізувати на пропагандистську роботу. Їм вибором професії судилося бути серед людей, шліфуючи своє вміння переконувати. А влада не барилася із тим, щоб роздавати настанови, у чому саме слід було переконувати населення західних областей. Так, до десятиріччя возз'єднання з УРСР у листопаді 1949 р. освітян зобов'язували влаштовувати виставки, фоторепортажі досягнень трудящих, а також стати до читання численних ура-патріотичних лекцій для населення [3].

Підливало масла у вогонь і саме тлумачення педагогіки в УРСР. Здавалося, мета виховати, розвинути, навчити, просвітити загубилася в тіні титанічніших цілей. Освітян переконували, що радянська педагогіка – це “бойова, наступальна, воєвнична наука, непримиренна до будь яких проявів ворожої, буржуазної ідеології, всього того, що перешкоджає справі комуністичного виховання” [4]. Під ворожістю тлумачилося навіть те, що в курсі історії педагогіки у вишах УРСР 1951 р. не вивчали “животворної ролі” російського народу у житті України. Українським “освітянам–свободолюбам” закидали нерозуміння величі союзу з Росією. Навіть апелювали до слів О. Радищева, який нагадував про те, що російський народ був народжений до величі і слави, виконуючи визвольну і цивілізаційну історичні місію до інших народів [4].

Україна навесні 2014 р. вкотре переконалася у цій “месіанській функції Росії”. Хочеться вірити, що освітяни не перетворяться на гвинтики нової машини ламання національної ідентичності. Проте, віритися важко, коли вдаєшся до аналізу імперської практики 1940–х років. Яким чином відбувалося “очищення” української свідомості педагогів від її ж українськості у пізній сталінський період (1945–1952 рр.)? У цій розвідці ми не чіпаємо проблем мови чи національної релігійної ідентичності. Ці теми варті окремого аналізу. Наша увага лежить у площині витворення тла “єдиного, братнього народу”.

Як підтвердила нинішня практика “кісельовськи новин” на російських телеканалах, найшвидший вплив на свідомість мають ЗМІ. В умовах повоєнної розрухи радіоточки ще не стали ознакою кожного дому. Не запалювалися щовечора й “блакитні вогники” телебачення. Проте, періодика друкувалася щедро. Убористий шриффт ряснів гіпногичними закличками та прикладами “правильної” поведінки. Наша увага зосереджена на змалюванні “істинного українського світогляду”, що його витворювало провідне освітянське видання УРСР – газета “Радянська освіта” – упродовж 1945–1952 рр.

Уже в жовтні 1946 р. з’явилася перша, здавалося б, окрилююча замітка. У ній ставилися доволі правильні питання. Викладачам вищої школи радили відмовитися від монотонного і нудного диктування лекцій. Закидали застарілість матеріалу, який не змінювався упродовж 10–20 років та кваліть методичної грамотності у вищій школі, що знижувало розвиток самостійного творчого мислення молоді. Проте, радості від новаторства було мало. В основі критики освітян на прикладі Київського педінституту була висока аполітичність та поява “міщанських смаків” у молоді. “Сучасність” вимагала “адекватного” бачення історії. У ній слід було шукати класове розшарування в Київській Русі. А в лекціях з педагогіки слід було бути занадто обережним у словах, аби не бути звинуваченим у використанні “буржуазних гнилих ідей Грушевського”. Зокрема, у цьому звинуватили професора М. Даденкова після знайомства студентів із життєдіяльністю Я. Коменського [5].

Розбурхати історію в ЗМІ одразу не спромоглися. Лише за рік почалася кампанія точкових ударів. І пухлина “анти націоналістичної війни” розрослася зі столичного педінституту у регіони. У квітні 1947 р. країна освітяни почали дискусію, яка не стихала на сторінках “Радянської освіти” навіть за рік, у квітні 1948 р. Біль-

шість публікації починалися стандартно – із звинувачень в аполітичності та відірваності від нагальних завдань виховання радянського громадянина. Принаймні, такої критики, як колись Київський, зазнав і Миколаївський педінститут. Особливо ж постраждала за свою “бездіяльність” кафедра російської та української мови. Чи не найбільшим огріхом викладачів називали невміння показати благодетельного впливу російської культури на становлення Т. Шевченка, без якої він би ніколи не відбувся [6].

В умовах “ідеологічного замовлення” працювали й титани наукової думки, які були змушені раціональну волю підпорядковувати ірраціональним політкоректним шаблонам. Так, уже в серпні 1947 р. почалося втовкмачування у голови постанов ЦК ВКП(б) про журнали “Звезда” та “Ленінград”. Поряд з російською А. Ахматовою облили брудом уродженця Полтавщини М. Зоценка. У цей період завідувач кафедри історії КДПІ К. Гуслистий активно виступав перед молоддю із явно не облюбованою тематикою: “Критика буржуазно–націоналістичних концепцій “школи” Грушевського”. Науковець ще не знав, що, виховуючи “золоту педагогічну юнь” на замовній псевдо–національній концепції уже скоро сам стане гарматним м’ясом у світоглядній війні [7].

За три місяці, у жовтні 1947 р., шпальта газети прикрасять заклички створити справжню, патріотичну історію. Таємниця крилася у тому, що ЦК КП(б)У прийняв постанову “Про політичні помилки і незадовільну роботу Інституту історії України АН УРСР”. В об’єктиві політиків опинилися книги “Короткий курс історії України” С. Білоусова та К. Гуслистого, “Нариси історії України” К. Гуслистого та том “Історії України” М. Петровського. Їх беззастережно оголосили порочними, тими які не були історією України взагалі – ні розгорнутою, ні скороченою. Вони наче б то містили численні буржуазно–націоналістичні перекичування, а мали б спиратися на “передову” марксистську методологію. Історики використовували періодизацію за зовнішньополітичним станом України, як це робив “зрадник” Грушевський, не показали, що історія України – це історія боротьби класів, не виявили класової основи повстань в Русі. Фабула була проста. Найзапеклішим ворогом українського народу був оголошений М. Грушевський, який і обґрунтував теоретичну злочинну політику віддання України на поталу Німеччині та “німецькому фашизмові”. А чи не найбільший огріх видань – відсутність розкриття величезного значення приєднання України до Росії 1654 року [8].

Швидко закрутилися коліщата машини “загального схвалення”. Колегія Міністерства 4 жовтня 1947 р. розглянула питання негативного викладання історії у вишах УРСР. Керманічі держави провели “чистку лекційних тем”. Основоположними визначили ті, що формували нову, неукраїнську, радянську ідентичність. Усього було запроваджено 27 тем. Серед найукраїнофобніших були: “Історія України – частина історії нашої Батьківщини”, “Про політичні помилки і буржуазно–націоналістичні перекичування історії України”, “Чому саме націоналісти перекичували історію України”, “Боротьба прогресивних діячів українського народу – Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка – проти українського націоналізму”, “Київська Русь – колицка

трех братніх народів”, “Великий історичний акт 1654 року – приєднання України до Росії”, “Українські націоналісти – презренні лакеї міжнародної реакції” [9].

Торкнулися й історії педагогіки. Як хибний у листопад 1947 р. визнали підручник Є. Мединського та М. Даденкова: звинуватили у лояльності до класової української Києво–Могилянської академії XVIII; піддали критиці за “націоналістичне” трактування ідеї Я. Коменського про союз України, Швеції та Трансільванії. Пояснення критиканів просте: істинний союз міг бути в Україні лише з Росією, який і врятував її... [10].

Блискавично почалися й чистки колишніх невірних пропагандистів псевдо–національної ідентичності. У КДП в грудні 1947 р. розгорнули кампанію по боротьбі з байдужістю до радянської політики, з духом напльовізму та бездієвності. Першими “перепало на горіхи” науковцям–сумісникам. Істориків К. Гуслистого, Ф. Лося та К. Стецюк затаврували як націоналістів, які свої помилкові погляди пропагували в лекціях серед студентів. Услід за істориками політично неблагонадійними охрестили доцентів Задесенеця і Сороку. Вони нібито використовували лекторську кафедру для поширення шкідливих тверджень, які дезорієнтували молодь. Не обійшлося й без критики педагогів. Професор Резніков, дорікнувши вишівському керівництву за безконтрольність розподілу молоді, отримав звинувачення у відповідь у низькопоклонстві перед буржуазною наукою [11].

Схожими “буржуазно–націоналістичними” козирами кидалися і в інших освітянських вишах УРСР. Так, у Запорізькому педінституті викладач педагогіки Федоров мав клопіт через своє зацікавлення закордонним досвідом виховання і байдужістю до великої російської педагогічної думки [12]. А вже згодом, у квітні 1948 р. Колегія Міністерства освіти на всю республіку засудила буржуазно–націоналістичні перекручування у працях викладачів Одеського ДПІ Москаленка та Устенка. Чи не антидержавним злочином була навіть цікавість до закордонної літератури, за яку довелося тобі постраждати й їхньому колезі з Одеського педінституту іноземних мов Шайкевичу [2].

Влада вдавалася до класичних практики середньовічної інквізиції, коли науковців примушували публічно відмовлятися від своїх поглядів. Так, уже 12 квітня 1948 р. при Міносвіті організували республіканський десятиденний семінар для викладачів історії педвузів. І, як годиться, на ньому з самокритикою та шельмуванням “націоналістичних учень” виступили “очищені” у горнілі “найконструктивнішої критики” професори КДП, науковці К. Гуслистий, М. Петровський ат Ф. Лось [13]. Годі й аналізувати риторику їхніх виступів, суголосну догмам радянської ідентичності.

Уже з 1948 р. освітяни педінститутів починають за-своювати й хибність рядків “Любіть Україну” М. Рильського. Любити було дозволено лише радянську Україну і лише як складову СРСР. Принаймні у Запорізькому педінституті такі поетичні заклики тлумачилися як протаскуванням шкідливих націоналістичних теорій Грушевського. Наприклад, коли викладач української мови Ясир дав своїм вихованцям тему курсової “Мова творів Рильського”, був жорстко розкритикований, що не вказав на першочергову необхідність викрити поетів націоналізм [12]. Особливо ж гнівними стали виступи

освітян у бік співця любові до України після виходу постанови ЦК партії 1951 р. Тоді, скажімо, викладачі Харківського педінституту обговорили проблему творчості В. Сосюри та М. Рильського у світлі постанов ЦК та викривальних публікацій у “Правді”. Під гарячу руку потрапляли дотичні до творчості критикованих “поетів–націоналістів” праці. Так, постраждав від нападок освітян підручник з літератури для 10 класу С. Шаховського. Він буцімто не містив критики збірки В. Сосюри “Щоб сади шуміли”, називав її повною настоями бадьорості, радісного відчуття теперішнього і прийдешнього, але саме в цій збірці був уміщений найнаціоналістичніший вірш “Любіть Україну” [14].

У новій хвилі “нарошування братської любові” знову задіяли “масове навіювання істин”. У світлі критики зрадливих поетів, нелояльних науковців та запроданих співгромадян організуються лекторії для населення. Рупором у цій справі знов устали студенти та викладачі вишів. Так, 1951 р. при Черкаському ДПІ учителям міста та області упродовж місяця читали лекції на теми україно–російської дружби та сталінського вчення про мову, в якому українська втратила право бути перспективною, поступившись мові російській усіма своїми привілеями [15]. А при Кременецькому ДПІ такий самий лекторії за 1951 р. провів 15 велелюдних заходів, викриваючи “українських буржуазних націоналістів – лютих ворогів, найманців, англо–американського капіталу” [16].

Рік 1952 р. став останнім у добі Сталінського правління. Проте, саме 1952 р. лише зміцнювалися підмурки того українофобства, що виникне в площині національного питання у здавалося б найліберальніший період “відлиги”. Українські освітяни були заучені до кампанії по розділенню України на регіони, від чого страждає Україна й понині. Так, благонадійним визнавався лише Схід. Натомість Захід отримав статус хиткого регіону. Тут, у Східній Галичині, був “особливий ґрунт” для націоналізму, де начебто імперіалізм проводив свою “каїнову, підступну роботу” під маскою українофільства.

У 1952 р. серед професорського–викладацького складу вишів утвердилось твердження про “ідеологічне оформлення” школи “німецького агента” Грушевського. Студентам стали доносити основні “характеристики” цього напряму історичної думки:– фальсифікацію героїчної боротьби трудового народу, очорнення спільності боротьби і дружби з Росією, людиноненависницький шовінізм та реакційний ідеалізм. На жупел боротьби з національним поглядом на історичний розвиток України почепили навіть відомих літераторів І. Франка, Л. Українку, П. Мирного, В. Стефаніка та М. Коцюбинського. Як пропагандистську листівку освітянам пропонували витяг з листування Каменяра: “Не знаю, чи потрібно так на різних мовах товкти і перемелювати фальшиві історичні концепції професора Грушевського, слабкість яких і хибність зараз відчуває кожен історик”... [17].

Тоді ж розтиражували “догми” про націоналістичну групу Шумського–Хвильового, яка намагалася відродити буржуазно–поміщицький лад, відірвати Україну від СРСР. У свідомості педагогів постали примари суду над Союзом визволення України, в якому петлюрівці Єфремов та Чехівський “прагнули” перетворити Україну на васала Америки. А разом із нею з’явився і привид

Українського націоналістичного центру під проводом Грушевського, який працював із “троцькістсько-бухарінськими виродками” [17]. Дійшло до того, що львівські освітяни українські колядки оцінювали з однієї “націоналістичної дзвіниці” з віршами Сосюри та поглядами Грушевського [18].

Упродовж усієї “антиукраїнської післявоєнної семирічки” (1945–1952 рр.) влада діяла злагоджено. Спочатку збрала вершки патріотичного піднесення українців у військову добу, а потім почала цькувати українців їхньою ж любов’ю до України. Інструментарій був стандартний. Політики вибили історичну та духовну основу з-під ніг народу. Поодинокі критики у 1945–1946 рр. “націоналістичного” бачення минувшини та оспівування краю переросла у масовану атаку на початку 1950-х. Дочасним стало й відродження практики “самообстрікування”. Історики яких за день до цього шельмували як буржуазно-націоналістичних запродавців, виходили на широкий загал і відрікалися від своїх поглядів. Машина стирання української національної ідентичності була готова продовжити нещадну роботу у добу “відлиги”. І, роздивляючись сучасний стану речей у державі, видається, що це їй вдалося якнайкраще.

Список використаних джерел

1. Неустанно поліпшувати роботу педагогічних вузів і училищ // Радянська освіта. – 26 грудня 1947. – № 52. – С. 1.
2. У Колегії Міністерства освіти УРСР // Радянська освіта. – 16 квітня 1948. – № 16. – С. 4.
3. У Міністерстві освіти УРСР // Радянська освіта. – 9 вересня 1949. – № 37. – С. 2.
4. Дзеверин О. Вище ідейний рівень викладання теорії та історії педагогіки в педагогічних вузах // Радянська освіта. – 29 вересня 1951. – № 39. – С. 3.
5. Мисик П. Піднесення ідеологічної роботи – першочергове завдання кожного педвуза // Радянська освіта. – 3 жовтня 1946. – № 45. – С. 2.
6. Руденко В. Низький рівень лекцій в Миколаївському педінституті // Радянська освіта. – 11 квітня 1947. – № 15. – С. 2.
7. Прокопенко І. Ідейне виховання майбутніх педагогів // Радянська освіта. – 15 серпня 1947. – № 33. – С. 3.
8. Створити справді наукову, марксистсько-ленінську історію України // Радянська освіта. – 10 жовтня 1947. – № 41. – С. 2.
9. У Колегії Міністерства освіти УРСР // Радянська освіта. – 10 жовтня 1947. – № 41. – С. 4.
10. Зільберштейн Е., Фоллошевський Й., Бойко Д. Порочний підручник з історії педагогіки // Радянська освіта. – 21 листопада 1947. – № 47. – С. 4.
11. Бурлука Т. По-Більшовицькому виховувати майбутніх педагогів // Радянська освіта. – 19 грудня 1947. – № 51. – С. 2.
12. Трескунова Т. Донецька Ф. Підвищити рівень ідеологічної роботи // Радянська освіта. – 1 січня 1948. – № 1. – С. 2.
13. Семінар викладачів історії України // Радянська освіта. – 16 квітня 1948. – № 16. – С. 2.
14. Ніженець А., Пасичник М. Усунути недоліки в підручнику з української літератури для X класу // Радянська освіта. – 21 липня 1951. – № 29. – С. 2.
15. Мойсенко М. Семінар учителів при педвузі // Радянська освіта. – 20 жовтня 1951. – № 42. – С. 3.
16. Градов Д. Лекторії для молодих учителів і студентів // Радянська освіта. – 24 листопада 1951. – № 47. – С. 2.
17. Варецький В. Українські буржуазні націоналісти – найлютіші вороги українського народу // Радянська освіта. – 5 січня 1952. – № 1. – С. 2–3.
18. Сромицький П. Піднести ідейний рівень роботи кафедри // Радянська освіта. – 26 січня 1952. – № 4. – С. 4.

References

1. Neustanno polipshuvaty robotu pedagogichnyh vuziv i uchylushh // Radjans'ka osvita. – 26 grudnja 1947. – № 52. – S. 1.
2. U Kolegii Ministerstva osvity URSR // Radjans'ka osvita. – 16 kvitnja 1948. – № 16. – S. 4.

3. U Ministerstvi osvity URSR // Radjans'ka osvita. – 9 veresnja 1949. – № 37. – S. 2.
4. Dzeveryn O. Vyshe idejnyj riven' vykladannja teorii' ta istorii' pedagogiky v pedagogichnyh vuzah // Radjans'ka osvita. – 29 veresnja 1951. – № 39. – S. 3.
5. Mysyk P. Pidnesennja ideologichnoi' roboty – pershochergove zavdannja kozhnogo pedvuza // Radjans'ka osvita. – 3 zhovtnja 1946. – № 45. – S. 2.
6. Rudenko V. Nyz'kyj riven' lekcij v Mykolai'vs'komu pedinstytuti // Radjans'ka osvita. – 11 kvitnja 1947. – № 15. – S. 2.
7. Prokopenko I. Idejne vyhovannja majbutnih pedagogiv // Radjans'ka osvita. – 15 serpnja 1947. – № 33. – S. 3.
8. Stvority spravdi naukovu, marksysts'ko-lenins'ku istoriju Ukrai'ny // Radjans'ka osvita. – 10 zhovtnja 1947. – № 41. – S. 2.
9. U Kolegii Ministerstva osvity URSR // Radjans'ka osvita. – 10 zhovtnja 1947. – № 41. – S. 4.
10. Zil'bershtejn E., Foljushevs'kyj J., Bojko D. Porochnyj pidruchnyk z istorii' pedagogiky // Radjans'ka osvita. – 21 lystopada 1947. – № 47. – S. 4.
11. Burluka T. Po-Bil'shovyc'komu vyhovuvaty majbutnih pedagogiv // Radjans'ka osvita. – 19 grudnja 1947. – № 51. – S. 2.
12. Treskunova T. Donec'ka F. Pidvyshhyty riven' ideologichnoi' roboty // Radjans'ka osvita. – 1 sichnja 1948. – № 1. – S. 2.
13. Seminar vykladachiv istorii' Ukrai'ny // Radjans'ka osvita. – 16 kvitnja 1948. – № 16. – S. 2.
14. Nizhenec' A., Pasichnyk M. Usunuty nedoliky v pidruchnyku z ukrai'ns'koi' literatury dlja X klasu // Radjans'ka osvita. – 21 lypnja 1951. – № 29. – S. 2.
15. Mojsejenko M. Seminar uchyteliv pry pedvuzi // Radjans'ka osvita. – 20 zhovtnja 1951. – № 42. – S. 3.
16. Gradov D. Lektorii' dlja molodyh uchyteliv i studentiv // Radjans'ka osvita. – 24 lystopada 1951. – № 47. – S. 2.
17. Varec'kmyj V. Ukrai'ns'ki burzhuazni nacionalisty – najljutishi vorogy ukrai'ns'kogo narodu // Radjans'ka osvita. – 5 sichnja 1952. – № 1. – S. 2–3.
18. Jeromyc'kyj P. Pidnesty idejnyj riven' roboty kafedry // Radjans'ka osvita. – 26 sichnja 1952. – № 4. – S. 4.

Lukyanenko O. V., Ph.D. in History, Senior lecturer of cultural studies sub-department in V.G. Korolenko Poltava National Pedagogical University (Ukraine, Poltava), lukyaneneko.ov@gmail.com

Pseudo-national consciousness & war with “nationalistic bastards” of the educators in pedagogical institutes of post-war Ukrainian Soviet Socialist Republic

The article illustrates the formation of false national identity of the teachers of pedagogical institutes in the Ukrainian Soviet Socialist Republic during the postwar period (1945–1952 yrs.). Application of content-analysis method of educational press made possible to trace the offensive of the ideological machines on Ukraine-philistic moods; to track the instructions from the center and their implementation on the regions. There is also reproduced the sequence discharge atmosphere among teachers through pedantry and petty conflicts. The paper features the estimation of teachers' relationship to specific aspects of the process textbooks creating on the history of Ukraine and its literature. As the main characteristic of the phenomenon becomes a division of the republic and its people on the trustworthy and untrustworthy from the standpoint of loyalty to the government.

Keywords: Pedagogical Institute, Ukrainian nationalism, national identity, daily life, post-war Ukraine.

Лукьяненко А. В., кандидат исторических наук, старший преподаватель кафедры культурологии, Полтавский национальный пединститут им. В. Г. Короленко (Украина, Полтава), lukyaneneko.ov@gmail.com

Псевдонациональное сознание и война с “националистическими ублюдками” педагогов послевоенных пединститутів УССР

Иллюстрируется формирование фальшивой национальной идентичности у педагогов пединститутів УССР послевоенного периода (1945–1952 гг.). Применение метода контент-анализа педагогической прессы позволило проследить наращивание наступления идеологической машины на украинофильские настроения; отследить соотношение команд из центра и их выполнения на местах. Воспроизведена последовательность нагнетания атмосферы в среде педагогов через буквоедство и мелочные конфликты. Сделана оценка отношения педагогов к отдельным аспектам тогдашнего процесса учебников по истории Украины и украинской литературе. Характерным явлением становится разделение республики и её жителей на благонадежных и неблагонадежных с позиций лояльности к власти.

Ключевые слова: педагогический институт, украинский национализм, национальная идентификация, повседневность, послевоенная Украина.

* * *